

ปัจจัยการเป็นสถานศึกษาแห่งนวัตกรรมโลกยุคใหม่

Factors for becoming a modern world-class innovative educational institution

อินทชลิตา ปิติพันธุ์เลิศ^{1*} และธนาธร สระบัว²

Inchalita Pitipanlert^{1*} Thanatron Sabua²

โรงเรียนอนุบาลในฝันพระนครศรีอยุธยา

Ayutthaya Lab School

Corresponding Author E-mail: kwin55@hotmail.com, 092-2761445

Received December 10 2024; Revised December 24 2024; Accepted Revised December 24, 2024

บทคัดย่อ

บทความ เรื่อง ปัจจัยการเป็นสถานศึกษานวัตกรรมโลกยุคใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นสถานศึกษาแห่งนวัตกรรมในโลกยุคใหม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษา รวมถึงให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรในสถานศึกษาได้เห็นความสำคัญของการพัฒนานวัตกรรม ทั้งนวัตกรรมทางด้านการบริหารสถานศึกษาและนวัตกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณภาพสูงสุด มุ่งเน้นการเป็นองค์กรทางการศึกษาที่มีการสร้างสิ่งใหม่ หรือมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงสิ่งเดิมทั้งรูปแบบวิธีการทำงาน และการจัดการเรียน การสอน แล้วทำให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษามีประสิทธิภาพ ดีขึ้นในโลกยุคใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยการศึกษาข้อมูลจากแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยของการเป็นสถานศึกษาแห่งนวัตกรรม พบว่า การที่สถานศึกษาจะเป็นสถานศึกษาแห่งนวัตกรรมในโลกยุคใหม่ได้นั้น ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ 1. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร 2. วัฒนธรรมองค์กร 3. ระบบสนับสนุน 4. บรรยากาศองค์การ และจากปัจจัยดังกล่าว จะส่งผลต่อการเป็นสถานศึกษาแห่งนวัตกรรม โดยจะบ่งชี้ถึงคุณลักษณะของความเป็นสถานศึกษาแห่งนวัตกรรม 5 ลักษณะ ประกอบด้วย 1. การมีวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และเป้าหมาย 2. โครงสร้าง 3. บุคลากร 4. การสื่อสาร 5. การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร

คำสำคัญ: นวัตกรรมโลกยุคใหม่, ปัจจัยการเป็นสถานศึกษาแห่งนวัตกรรม, สถานศึกษาแห่งนวัตกรรม

Abstract

The article, “Factors of Innovative Educational Institutions in the Modern World,” aims to present the concept of factors affecting the emergence of innovative educational institutions in the modern world as a guideline for educational institution development, including allowing educational institution administrators, teachers, and personnel in educational institutions to see the importance of innovation development, both innovations in educational institution administration and innovations in teaching and learning management, to develop the quality of students to the highest quality. It focuses on being an educational organization that creates new things or develops and modifies the old things in terms of working methods and teaching and learning management, and makes the school’s educational management more efficient and better in the modern world that is changing rapidly. By studying data from the concept of factors of innovative educational institutions, it was found that for an educational institution to become an innovative educational institution in the modern world, there are 4 factors: 1. Innovative leadership of administrators 2. Organizational culture 3. Support system 4. Organizational atmosphere. These factors will affect the emergence of innovative educational institutions, indicating 5 characteristics of innovative educational institutions: 1. Vision, strategy, and goals 2. Structure 3. Personnel 4. Communication 5. Knowledge and information management

Keywords: Factors for being an innovative educational institution, Innovative educational institution, New world innovation

บทนำ

ในโลกยุคใหม่ที่นวัตกรรมและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไปสู่ “ความปกติใหม่” ซึ่งมีผลกระทบหลายด้าน รวมทั้งระบบการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ด้วยการมองเห็นว่าในโลกยุคใหม่ที่มีการแข่งขันกันสูงและรุนแรงในทุกมิติ อันเป็นผลจากการพัฒนานวัตกรรม (Innovation) และเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) นี้ และการประเมินความสำเร็จของการพัฒนาประเทศด้านหนึ่งก็คือ “นวัตกรรม” นวัตกรรมจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนความเจริญทางเศรษฐกิจ ประกอบกับการได้ยินได้ฟังแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษามากมายหลายคำ อาทิ นวัตกรรม นวัตกรรม ประเทศไทย 4.0 สะเต็มศึกษา การคิดเชิงออกแบบ การคิดเชิงคำนวณ การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เป็นต้น นั้นหมายความว่า แนวคิด หรือฐานคิดดังกล่าวนี้เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคนด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อให้หลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง นักการศึกษาทุกคนจึงต้องตระหนักแล้วช่วยกันปฏิรูปการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเปลี่ยนจากการเป็น “ผู้ใช้” เทคโนโลยี สู่การเป็น “ผู้สร้าง” นวัตกรรม (Phothong, 2023)

องค์กรที่มีความสามารถในการสร้าง พัฒนา และนำแนวคิดหรือวิธีการใหม่ ๆ มาปรับใช้ ในกระบวนการทำงานและการบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างคุณค่าให้กับองค์กร รวมถึงการปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมภายนอกอย่างรวดเร็ว (Nonaka & Takeuchi, 2020) องค์กรนวัตกรรมมักมีลักษณะสำคัญ เช่น การสนับสนุนวัฒนธรรมแห่งความคิดสร้างสรรค์ การเปิดโอกาสให้บุคลากรทดลองสิ่งใหม่ ๆ และการจัดการความรู้ในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อกระตุ้นการพัฒนาและความก้าวหน้าขององค์กร (Amabile & Pratt, 2021) องค์กรนวัตกรรมต้องมีความสามารถในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในตลาดและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว (Drucker, 2021) การที่สถานศึกษามีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น มีแนวคิด วิธีการใหม่ ๆ ทำให้สถานศึกษาเกิดการพัฒนางานอย่างรวดเร็ว และทันต่อเหตุการณ์ สถานศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้น เกิดความแตกต่าง ได้เปรียบในการแข่งขันและตอบสนองต่อความต้องการของบุคลากรและผู้เรียนในสถานศึกษาได้ดียิ่งขึ้น (จกภัทสรณ์ ไตรรัตน์, 2563)

ดังนั้นในมิติของระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาตั้งแต่ในระดับปฐมวัย ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาซึ่งเป็นองค์กรทางการศึกษาที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับเยาวชน เพื่อเตรียมความพร้อมในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นและเข้าสู่อาชีพในอนาคต ที่ได้รับผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลง มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว ผู้บริหารจึงต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาสถานศึกษาไปสู่ความเป็นสถานศึกษานวัตกรรมด้วย และในบทความนี้จะกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของการเป็นสถานศึกษานวัตกรรมและปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาหรือสถานศึกษานวัตกรรม ซึ่งผู้เขียนได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัย แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการเป็นสถานศึกษานวัตกรรมและผู้เขียนได้สังเคราะห์ปัจจัยสู่การเป็นสถานศึกษานวัตกรรม เพื่อให้เห็นทิศทางว่าสถานศึกษาในระดับปฐมวัยถึงระดับมัธยมศึกษาจะพัฒนาการศึกษาอย่างไรให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในโลกยุคใหม่

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นสถานศึกษานวัตกรรม

แนวคิดพื้นฐานของ “การเป็นสถานศึกษานวัตกรรม” คือ การปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ การปรับกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นองค์กรที่มุ่งเน้นให้บุคลากรคิดสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ ทั้งสิ่งที่เป็นวิธีการทำงาน และผลการดำเนินงาน เน้นการเปลี่ยนแปลงด้วยกระบวนการ วิธีการและเครื่องมือใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพ จากการศึกษาจากเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการต่าง ๆ พบว่า สถานศึกษาที่มีความเป็นองค์กรนวัตกรรมจะมีลักษณะที่โดดเด่นในการใช้นวัตกรรมในการขับเคลื่อนภารกิจของสถานศึกษา ทั้งด้านการบริหารจัดการ ด้านหลักสูตร การเรียน การสอน การวัดผล ประเมินผล บุคลากรที่เกี่ยวข้องได้แก่ ผู้บริหาร ครู มีทักษะด้านการสร้างนวัตกรรม เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน เตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ สมรรถนะสำหรับโลกของการเปลี่ยนแปลง โดยแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของสถานศึกษาที่เป็นสถานศึกษาแบบองค์กรนวัตกรรมมีอย่างหลากหลาย เช่น ชวน ภารังกูล (2546) ได้กล่าวถึงลักษณะขององค์กรนวัตกรรมควรมีโครงสร้างองค์กรที่เอื้ออำนวยในการทำงานด้านนวัตกรรม แม้ว่าจะไม่ได้เป็นโครงสร้างองค์กรแบบราบ (Flat Organization) ก็ตามโครงสร้างองค์กรที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรม มีการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการวิจัยและพัฒนาและ

มีการจัดตั้งคณะกรรมการหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบด้านนวัตกรรมโดยตรง และองค์กรมีฝ่ายรับผิดชอบทำหน้าที่ดูแลหรือประสานงานเรื่องการสร้างสรรค่นวัตกรรมภายในองค์กร รวมถึง อนุพงษ์ ชุมแสงวาปี (2560) สรุปว่า การปรับปรุงโครงสร้างการบริหารให้สอดคล้องกับงานด้านการบริหารจัดการศึกษา มีความยืดหยุ่นให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายมีการกระจายอำนาจมีการปรับปรุงโครงสร้างแบบข้ามสายงาน มีการปรับปรุงกฎระเบียบที่ส่งเสริมการทำงานของบุคลากรด้านการพัฒนานวัตกรรม และ สุริศา ริมศิริ (2562) กล่าวว่า การเป็นองค์กรนวัตกรรม ทางศึกษานั้น องค์กรทางการศึกษาต้องมีการสร้างสิ่งใหม่ หรือมีการพัฒนาคัดแปลงสิ่งเดิมทั้งรูปแบบ วิธีการทำงาน และการจัดการเรียนการสอน แล้วทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพดีขึ้น ผู้เรียนที่เป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับผู้บริหารในการสร้างองค์การทางการศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม การศึกษาว่าผู้บริหารต้องเป็นผู้กำหนดทิศทางขององค์กร เป็นผู้นำที่มีลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ ภาวะผู้นำ แห่งการเปลี่ยนแปลงที่มีวิสัยทัศน์ พร้อมเผชิญความเสี่ยง รับฟังความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงาน และสามารถสร้างบรรยากาศนวัตกรรม โดยให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ อย่างเพียงพอ มีโครงสร้างองค์กรที่ยืดหยุ่น สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้อย่างอิสระ ที่สำคัญจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอื่น ๆ ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการสร้างนวัตกรรมและ ขวลิท ไทรรัตน์ (2563) กล่าวถึง สิ่งสำคัญของลักษณะความเป็นสถานศึกษานวัตกรรม ในด้านการพัฒนาบุคลากรสู่การเป็นทีมงานคุณภาพ iva ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม ในสถานศึกษา และมีทิศทางในการพัฒนาการบริหารจัดการ โดยจัดการประชุมฝึกอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน ด้านกระบวนการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านการพัฒนาความสามารถในการจัดทำสื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยี ที่นำมาใช้ในการจัดการด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา ใช้ปรับปรุงกระบวนการดำเนินงาน และการรองรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น นอกจากนี้ได้ให้บุคลากรประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองและปรับปรุงจุดด้อย และพัฒนาจุดเด่นในงานของตน นอกจากนี้ ขวัญชนก แสงท้านง (2563) ได้กล่าวถึง การรวบรวมความรู้และ ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ทั้งในตัวบุคคล เอกสาร หรือแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่สอดคล้องและส่งเสริมในการพัฒนานวัตกรรมไว้อย่างเป็นระบบ ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ของบุคลากรทุกคน ในสถานศึกษา เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้และข้อมูลข่าวสารและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการ พัฒนานวัตกรรม

ดังนั้นจากแนวคิดของการเป็นสถานศึกษานวัตกรรมมีอย่างหลากหลาย จากเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศ ได้สังเคราะห์องค์ประกอบ ที่บ่งชี้ถึงคุณลักษณะของการเป็นสถานศึกษานวัตกรรมในโลกยุคใหม่ พบว่า มีองค์ประกอบ 5 ประการ 1. การมีวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และเป้าหมาย 2. โครงสร้าง 3. บุคลากร 4. การสื่อสาร 5. การจัดการความรู้และ ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ เป้าหมาย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการพัฒนาวิสัยทัศน์ด้านนวัตกรรม ที่ปฏิบัติได้จริงนำนวัตกรรมมาพัฒนาการดำเนินงานและขับเคลื่อนสถานศึกษาด้วยระบบบริหารจัดการ และนวัตกรรมแบบการกระจายอำนาจสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการสร้างหรือนำนวัตกรรมมาใช้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงภายใน องค์กร

2. โครงสร้าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาใช้หลักการกระจายอำนาจให้บุคลากรมีอำนาจหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและจัดโครงสร้างสถานศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและแบนราบ ลดระดับชั้นการบังคับบัญชา ทำให้การประสานงานรวดเร็วคล่องตัว กำหนดให้มีฝ่ายงานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรค้นคว้า สร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ มีความคิดสร้างสรรค์ ทำงานเป็นทีมและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

3. บุคลากร คือ บุคลากรในองค์กรมีความคิดสร้างสรรค์ และมีความสามารถในการทำงานเป็นทีมให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็น รักการเรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงานมีวินัย และสามารถสร้างแรงจูงใจในตัวเองได้ ผู้บริหารในองค์กรมีวิธีการพัฒนาบุคลากรโดยการกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อให้บุคลากรเห็นความสำคัญของการสร้างนวัตกรรมสร้างแรงจูงใจและส่งเสริมให้บุคลากรมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จัดอบรมให้ความรู้ ฝึกฝนทักษะด้านนวัตกรรม และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ยั่งยืน

4. การสื่อสาร คือ ผู้บริหารองค์กรมีรูปแบบการสื่อสาร กิจกรรมการสื่อสารที่ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม และมีทิศทางในการพัฒนารูปแบบการสื่อสารในองค์กร โดยใช้วิธีการสื่อสารแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การจัดอบรม/ประชุม สื่อสารและรับฟังความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับเป้าหมายในการสร้างและการนำนวัตกรรมไปใช้ในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ในองค์กร สนับสนุนให้บุคลากรทุกคนสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง รวมถึงการใช้เทคโนโลยีระบบอิเล็กทรอนิกส์ และแอปพลิเคชัน ในการสื่อสารแบบออนไลน์ เพื่อความสะดวกรวดเร็วและกำหนดให้ฝ่ายพัฒนาด้านสื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรมของสถานศึกษามีหน้าที่สื่อสารกับบุคลากร โดยการชี้แจงวิธีการทำนวัตกรรม การพัฒนานวัตกรรมและการแก้ปัญหาต่าง ๆ และพัฒนารูปแบบการสื่อสารให้หลากหลายมากขึ้น

5. การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร คือ ผู้บริหารองค์กรมีระบบการจัดการความรู้ ข้อมูลข่าวสารที่ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมและมีวิธีการพัฒนาระบบดังกล่าว โดยการแต่งตั้งบุคลากรที่มีความสามารถในการดำเนินการสนับสนุนให้บุคลากรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันโดยใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น ใช้ห้องสมุดสำหรับศึกษาค้นคว้าข้อมูล ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์และแอปพลิเคชันต่าง ๆ รวมทั้งการตีพิมพ์ประกาศ ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ส่งเสริมนวัตกรรมและเผยแพร่ ข่าวสาร ผลงานด้านนวัตกรรมของบุคลากร

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นสถานศึกษานวัตกรรม

จากทฤษฎีการบริหารจัดการนวัตกรรม Tushman and O'Reilly (1996) ทฤษฎีนี้มุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่ ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาและการนำเสนอ นวัตกรรมภายในองค์กร เช่น การจัดการที่เปิดโอกาสให้เกิดการทดลองและการปรับเปลี่ยนในการทำงาน โดยมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรนวัตกรรม 1) การสนับสนุนจากผู้บริหาร ที่มีวิสัยทัศน์และการสนับสนุนจากผู้บริหารสูงสุดเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรนวัตกรรม 2) การจัดการทรัพยากร การมีการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมในการสนับสนุนการสร้างนวัตกรรม และ 3) การเปิดรับความคิดใหม่ การส่งเสริมให้สมาชิกในองค์กรสามารถเสนอความคิดเห็นใหม่ๆ และทดลองไอเดียที่มีความสร้างสรรค์ จากทฤษฎีดังกล่าว Tushman and O'Reilly (2020) ได้กล่าวว่าการจัดการนวัตกรรมที่องค์กรต้องสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลาย ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่ค่อยเป็นค่อยไป (evolutionary) และการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดด (revolutionary) ซึ่งสามารถสร้างนวัตกรรมได้ในองค์กรที่มีการปรับตัวทั้งในด้านเทคโนโลยีและวิธีการทำงาน อีกทั้ง การที่สถานศึกษาจะเป็น

องค์กรแห่งนวัตกรรมได้นั้น มีปัจจัยความสำเร็จอยู่หลายประการ เช่น พรชัย คำหอม (2560) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นสถานศึกษานวัตกรรม ไว้ว่า มี 3 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบที่ 1. ด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร (Innovative Leadership of Administer) เป็นกระบวนการการทำงานของผู้บริหารที่มีอิทธิพลต่อตัวเองและบุคคลในหน่วยงานในการสื่อสาร กระตุ้นให้เกิดการทำงานร่วมกันเพื่อนำองค์การสู่การเปลี่ยนแปลงที่ท้าทายใหม่ ๆ โดยเน้นการบริหารจัดการแบบยืดหยุ่นทั้งงานและคน ให้สามารถสร้างนวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่าให้กับองค์การ สามารถตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของลูกค้า ให้บรรลุตาม วิสัยทัศน์ขององค์การและสามารถแข่งขันได้ซึ่งได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง 2) การมีความคิดสร้างสรรค์ 3) การทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วม 4) การบริหารความเสี่ยง และ 5) การสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ และองค์ประกอบที่ 2 ในด้านวัฒนธรรมองค์กรนวัตกรรม (Innovative Culture Organization) ที่เป็นการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงในทางที่เป็นประโยชน์ โดยการสร้างบรรยากาศให้บุคลากรทุกระดับ มีการคิดนอกกรอบ เปิดใจรับฟังความคิดเห็น กล้าแสดงความคิดเห็นกล้ารับความเสี่ยงในการทดลองสิ่งใหม่ๆ ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง ใฝ่เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา รวมทั้งจัดให้มีการยกย่องและการให้รางวัลแก่พนักงานที่มีส่วนในการพัฒนานวัตกรรมด้วย อีกทั้งองค์ประกอบที่ 3 คือ ด้านการจัดการความรู้เพื่อสร้างนวัตกรรม (Innovative knowledge Management) ที่เป็นการบริหารที่ดำเนินการร่วมกันโดยผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือหน่วยงานย่อยขององค์กรผ่านกระบวนการจัดการความรู้ โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการความรู้ และระบบการบริหารจัดการขององค์กร เพื่อพัฒนาความรู้และก่อให้เกิดนวัตกรรมนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์และความสามารถในการแข่งขันขององค์กรที่ดียิ่งขึ้น ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 องค์ประกอบ คือ 1) การแสวงหาความรู้ 2) การถ่ายทอดความรู้ 3) การจัดเก็บความรู้ และ 4) การนำความรู้มาใช้ และในส่วนของ อนุพงษ์ ชุมแวงวาปี (2560) ได้ระบุว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นสถานศึกษานวัตกรรมได้นั้น จำเป็นต้ององค์ประกอบ 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยที่ 1 ด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ที่ใช้ความสามารถของบุคคลในการสร้างอิทธิพล จูงใจและกระตุ้นให้บุคคลอื่นปฏิบัติงานให้องค์การประสบความสำเร็จ เป็นพฤติกรรมการมีส่วนร่วม (Partnership) ระหว่างผู้นำ (Leader) และสมาชิกของกลุ่ม (Group members) เพื่อดำเนินการให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย (Purpose) ได้ ปัจจัยที่ 2 ด้านวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมนวัตกรรม คือ กลุ่มค่านิยม ความเชื่อ และแนวทางปฏิบัติที่ถาวรของบุคลากรในองค์กรยึดถือร่วมกัน ช่วยให้บุคลากรภายในองค์กรทราบว่าการกระทำใดบ้างเป็นสิ่งยอมรับได้และการกระทำใดบ้างเป็นสิ่งที่ยอมรับ ซึ่งถูกสื่อสารถ่ายทอดเผยแพร่ทั่วทั้งองค์การ ซึ่งการสร้างวัฒนธรรมที่ทำให้ความคิดสร้างสรรค์เป็นความรู้สึกร่วมขององค์การ วัฒนธรรมองค์กรเกี่ยวกับการพัฒนาระบบโครงสร้างองค์การ นโยบาย การสื่อสารและระเบียบปฏิบัติ ระบบการให้รางวัลและการยอมรับ ปัจจัยที่ 3 การพัฒนานักนวัตกรรมกระบวนการที่ผู้บริหารผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับบุคลากรขององค์การร่วมกันใช้ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในการสรรหา การคัดเลือก และการบรรจุบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าปฏิบัติงานในองค์การ พร้อมทั้งการดำรงรักษาและพัฒนาให้บุคลากรมีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างมีความสุขในอนาคต และปัจจัยที่ 4 ในการจัดบรรยากาศสร้างสรรค์และสร้างแรงเสริมในการทำงาน สภาพทางจิตวิทยาที่มีอยู่ในองค์การเกี่ยวกับพฤติกรรมทัศนคติ และความรู้สึที่เป็นปกติในองค์การนั้น ๆ โดยบรรยากาศนั้นมีผลกระทบต่อกระบวนการต่าง ๆ ขององค์การ โดยปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม นอกจากนี้ สุริศา ริมศิริ (2562) กล่าวถึงปัจจัยของเป็นสถานศึกษานวัตกรรมในด้านบรรยากาศนวัตกรรม ไว้ว่า สภาพแวดล้อมภายในองค์การ

ที่มีการส่งเสริมให้สมาชิกรับรู้บรรยากาศที่เป็นบวกมีอิสระที่จะคิดสร้างสรรค์ รู้สึกมีอิสระในการเรียนรู้ ค้นคว้า วิจัยทดลองและมีการเสริมสร้างกำลังใจให้รางวัลตอบแทนความสำเร็จในรูปแบบต่าง ๆ มีการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมการแลกเปลี่ยนการคิด รวมถึงการส่งเสริมให้พนักงานได้ทำกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ สมพงษ์ ธรรมทัศนานนท์ (2564) ระบุถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นสถานศึกษานวัตกรรมไว้ว่ามี 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยที่ 1 ด้านผู้บริหารโรงเรียนผู้บริหารโรงเรียนนับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการนำพาให้เกิดความสำเร็จ เพื่อการเป็นโรงเรียนนวัตกรรม ทั้งนี้ ผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำสูง โดยเฉพาะคุณลักษณะของความเป็นผู้นำเชิงนวัตกรรม ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีคุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สามารถคิดริเริ่ม พัฒนางานของโรงเรียนได้อย่างสร้างสรรค์ เห็นคุณค่าและสนับสนุนให้เกิดการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ มีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการ กล้าเสี่ยงกล้าคิดกล้าทำ กล้าตัดสินใจถึงการเปลี่ยนแปลงในอนาคต สามารถปรับสภาพภาวะผู้นำให้เหมาะสมต่อการสร้างความสำเร็จของนวัตกรรม ปัจจัยที่ 2 ด้านวัฒนธรรมองค์การ คือโรงเรียนมีวัฒนธรรมเชิงนวัตกรรม โดยการส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง บุคลากรให้ความสำคัญกับการแข่งขันและเน้นการแข่งขันกับคู่แข่งที่มีประสิทธิภาพมีการเปรียบเทียบผลสำเร็จในด้านต่าง ๆ กับคู่แข่งที่มีประสิทธิภาพ คาดหวังและต้องการผลงานคุณภาพสูงจากบุคลากร สนับสนุนให้บุคลากรมีความคิดที่สร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้บุคลากรเสนอแนวคิดของตนเองให้ความสำคัญกับความยุติธรรม ยอมรับบุคลากรที่มีความคิดสร้างสรรค์และมีความสามารถในการสร้างนวัตกรรม ปัจจัยที่ 3 ด้านระบบสนับสนุนไว้ว่าโรงเรียนมีระบบสนับสนุนที่ช่วยส่งเสริมการดำเนินงานและผลดำเนินงานโรงเรียนแห่งนวัตกรรมไว้ให้ต่อเนื่อง ยั่งยืนโดยระบบสนับสนุนที่องค์การแห่งนวัตกรรมทั้งหลายนิยมใช้ คือ “การจัดการความรู้” โดยโรงเรียนควรจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ อยู่ในรูปแบบที่ ทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยมีกิจกรรม ที่ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีระบบในการจัดเก็บความรู้เผยแพร่ความรู้และส่งเสริมให้บุคลากรใช้ความรู้เพื่อพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลยิ่งขึ้น และปัจจัยที่ 4 ด้านบรรยากาศองค์การ คือ โรงเรียนควรจัดบรรยากาศองค์การที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรมโดยบุคลากรเป็น ผู้ร่วมงานที่ดี ความเป็นมิตร มีการชื่นชมซึ่งกันและกัน สามารถประสานงานกันได้รวดเร็วคล่องตัว แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันได้อย่างเปิดเผย มีช่องทางที่หลากหลายในการสื่อสารบุคลากรมีขวัญกำลังใจดีสามารถเผชิญกับปัญหาในเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมการสร้างการใช้นวัตกรรมอย่างสม่ำเสมอ มีความสัมพันธ์อันดีกับองค์การภายนอก และมีเครือข่ายที่ดีในการพัฒนานวัตกรรม

จากการศึกษาข้อมูลเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการต่าง ๆ นั้นทำให้ผู้เขียนได้นำผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นสถานศึกษานวัตกรรมในโลกยุคใหม่ ที่ได้รับการเผยแพร่และเป็นที่ยอมรับทางวิชาการมานำเสนอ รวมถึงการได้สังเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการเป็นสถานศึกษานวัตกรรมในบริบทดังที่กล่าวข้างต้นพบว่า เมืองค์ประกอบสำคัญ 4 ปัจจัย มีส่วนสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาเกิดการสร้างนวัตกรรมการศึกษาที่สามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการและยกระดับคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีขึ้นประกอบด้วย คือ 1. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร 2. วัฒนธรรมองค์การ 3. ระบบสนับสนุน 4. บรรยากาศองค์การ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร คือ ผู้มีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำเชิงนวัตกรรม มีความสามารถในการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดวิสัยทัศน์ด้านนวัตกรรมแก่บุคลากรเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และ

เป็นต้นแบบให้กับบุคลากรในด้านนวัตกรรม สนับสนุน ส่งเสริมบรรยากาศในการทำงานของบุคลากรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ นำไปสู่นวัตกรรมใหม่ ๆ ในสถานศึกษา

2. วัฒนธรรมองค์การ คือ แนวทางปฏิบัติที่บุคลากรในสถานศึกษายึดถือปฏิบัติร่วมกัน มุ่งสร้างค่านิยมใหม่ ๆ ของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเพิ่มขีดความสามารถ ส่งเสริมให้บุคลากรมีความกล้าคิด กล้าลงมือปฏิบัติ มีการสร้างความเข้าใจ

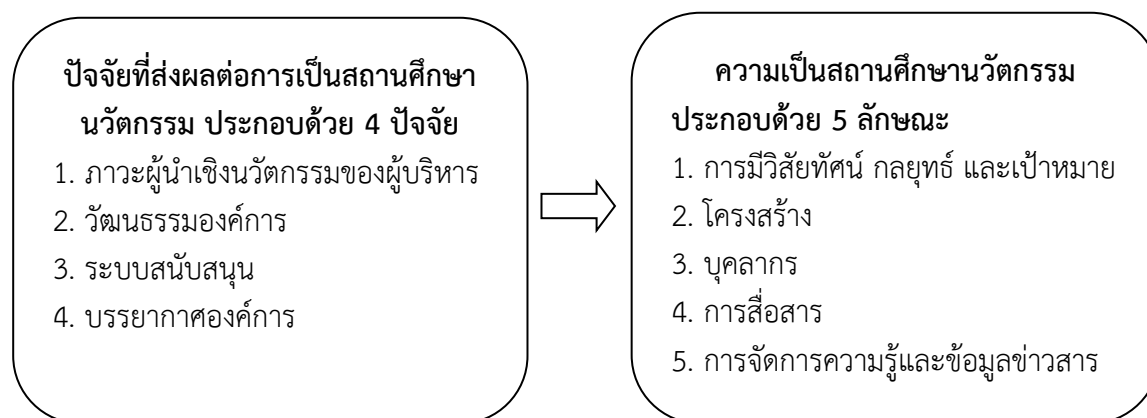
3. ระบบสนับสนุน คือ สร้างพื้นฐานการเป็นสถานศึกษาแห่งนวัตกรรมให้กับบุคลากรจากการจัดการความรู้ ส่งเสริม สนับสนุนบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถสู่การเป็นนวัตกรรมที่ดี บุคลากรในสถานศึกษาสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้โดยการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน สามารถนำความรู้มาพัฒนาต่อยอดเป็น

นวัตกรรมสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ด้านการจัดบรรยากาศองค์การ คือ บรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงาน ให้อิสระทางความคิดและอิสระทางการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ บุคลากรได้รับการดูแลเอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน มีการเสริมสร้างกำลังใจให้รางวัลตอบแทนความสำเร็จในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นแรงกระตุ้นความสนใจในการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมของผู้ปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อการเป็นสถานศึกษาแห่งนวัตกรรม

กรอบแนวคิดในการศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นสถานศึกษานวัตกรรมโลกยุคใหม่

ผู้เขียนกำหนดกรอบแนวคิดการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นสถานศึกษานวัตกรรม จากการสังเคราะห์แนวคิด และงานวิจัยของนักวิชาการ ดังนี้พรชัย คำหอม (2560), อนุพงษ์ ชุมแวงวาปี (2560), สุริศา ริมศิริ (2562), สมพงษ์ ธรรมทัศนานนท์ (2564) ขวัญชนก แสงท่ง (2563) และชวลิต ไทรรัตน์ (2563) ผู้เขียนจึงสรุปกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นสถานศึกษานวัตกรรม ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ 1. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร 2. วัฒนธรรมองค์การ 3. ระบบสนับสนุน 4. บรรยากาศองค์การ รวมถึงมีการสรุปกรอบแนวคิดลักษณะความเป็นสถานศึกษานวัตกรรม ประกอบด้วย 5 ลักษณะ ได้แก่ 1. การมีวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และเป้าหมาย 2. โครงสร้าง 3. บุคลากร 4. การสื่อสาร 5. การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร แสดงดังภาพประกอบ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นสถานศึกษานวัตกรรม

สรุป

ปัจจัยการเป็นสถานศึกษานวัตกรรมโลกยุคใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นสถานศึกษาแห่งนวัตกรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษา รวมถึงให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรในสถานศึกษาได้เห็นความสำคัญของการพัฒนานวัตกรรมทั้งนวัตกรรมทางด้านการบริหารสถานศึกษาและนวัตกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณภาพสูงสุด มุ่งเน้นการเป็นองค์กรทางการศึกษาที่มีการสร้างสิ่งใหม่ หรือมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงสิ่งเดิมทั้งรูปแบบวิธีการทำงาน และการจัดการเรียน การสอน แล้วทำให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนมีประสิทธิภาพดีขึ้นในโลกยุคใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งส่งเสริมให้ผู้บริหารมีความตระหนักในความสำคัญของการขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรม กำหนดวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรมของหน่วยงานให้มีความมุ่งมั่นสร้างความร่วมมือกับบุคลากรภายในและภายนอก ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานให้เหมาะสม สร้างความสำคัญกับการพัฒนาครูและบุคลากรด้านการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรม สร้างวัฒนธรรมและค่านิยมร่วมในสถานศึกษา ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เป็นมาตรฐานภายในของสถานศึกษาก้าวทันการเปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืนต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

โรงเรียนที่มุ่งสู่ความเป็นองค์กรนวัตกรรมจำเป็นต้องมีปัจจัยสนับสนุนหลัก 4 ด้าน ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการสร้างวิสัยทัศน์ กระตุ้นการเปลี่ยนแปลง และส่งเสริมให้บุคลากรมีความคิดสร้างสรรค์ 2) วัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนนวัตกรรม ซึ่งต้องสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทดลองสิ่งใหม่ ๆ และสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน 3) ระบบสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ เช่น การจัดการทรัพยากร การอบรมพัฒนาบุคลากร และการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี 4) บรรยากาศองค์กรที่สร้างแรงบันดาลใจ โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น และมีการให้รางวัลเพื่อกระตุ้นความสนใจ นอกจากนี้ ลักษณะของสถานศึกษานวัตกรรมที่สำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน 2) โครงสร้างองค์กรที่ยืดหยุ่น 3) บุคลากรที่มีทักษะการคิดสร้างสรรค์ 4) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และ 5) การจัดการความรู้ที่เป็นระบบ องค์ความรู้นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ สร้างความเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน และยกระดับคุณภาพการศึกษาในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรนวัตกรรมในโลกยุคใหม่ โดยมุ่งเน้นการสร้างปัจจัยที่ส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญชนก แสงท้านั่ง. (2563). รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษาสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรม. กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- จักรภัทรธัญย์ ไตรรัตน์. (2563) การพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรนวัตกรรม: กรณีศึกษาโรงเรียนในสหวิทยาเขต วิทยาดี. ใน วารสารการประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ชลิต ไทรรัตน์. (2563). การพัฒนาโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรม: กรณีศึกษากลุ่มโรงเรียนวิทยาดี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2. ใน การประชุมวิจัยบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต ครั้งที่ 15 (น. 1903-1914). มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สมพงษ์ ธรรมทัศนานนท์. (2564). การบริหารจัดการเพื่อองค์กรทางการศึกษาที่มีนวัตกรรม. มหาสารคาม: ทศลีลา การพิมพ์.
- สุริศา รีมศิริ. (2562). การพัฒนาดัชนีชี้วัดองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อนุพงษ์ ชุมแวงวาปี. (2560). รูปแบบการพัฒนาองค์กรนวัตกรรมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Amabile, T. M., & Pratt, M. G. (2021). The dynamic componential model of creativity and innovation in organizations: Making progress, making meaning. *Research in Organizational Behavior*, 41, Article 100134.
<https://doi.org/10.1016/j.riob.2021.100134>
- Likert, R. (1967). *The human organization: Its management and value*. McGraw-Hill.
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (2020). *The wise company: How companies create continuous innovation*. Oxford University Press.
- Phothong, W. (2023). Creating innovators for construct educational innovation. (P.d).
- Tushman, M. L., & O'Reilly, C. A. (1996). Ambidextrous organizations: Managing evolutionary and revolutionary change. *California Management Review*, 38(4), 8-30.